

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Disputatio Tertia. De Instrumentis Sciendi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

VI. Ex quibus figuris facile intelliges omnem oppositionem & æquipollentiam propositionum modalium: quare si aliquis te interrogaret & abs te peteret aliquam contrariam propositionem huic, Necessè est Socratem esse hominem, facile poteris quatuor assignare contrarias, hanc nimirum ejusdem generis & dictionis. Necessè est Socratem non esse hominem, & alias tres reliquorum generum & appellationum huic æquipollentes, videlicet: Non possibile est Socratem esse hominem: Non contingens est Socratem esse hominem: Impossibile est Socratem esse hominem, & sic de cæteris sine ullo labore difficili.

VII.
Explicatur
Conversio
modalium.

Conversio Modalium non est commutatio extremorum principalium propositionis, ut scilicet modus qui prædicatur de dicto fiat subiectum, & dictum prædicatum, sed

est commutatio eorum extremorum, quæ in dicto continentur servatâ qualitate dicti, & veritate totius modalis, ut si dicas, Necessè est Socratem esse hominem, ergò necesse est hominem esse Socratem, loquor autem hic de modalibus quæ efferuntur per verba infinitiva nam in his nunquam modus potest esse subiectum etiam si in principio orationis ponatur, unde si sit transpositio in propositione tam modum quàm dicti, tunc non est alia commutatio quàm secundum situm. De cætero convertuntur modales sicut simplices, unde etiam facile simplicium regulæ hic applicari poterunt. De oppositione & æquipollentia hypotheticarum non multum curant Summulistæ, nam cum æquipollentia sit adinventâ ad clarificandas propositiones obscuriores, si in illis aliquid adderetur, magis redderentur obscuræ, unde potius Tyrorum ingenia terrerent quam juverent, quare pariter ultra de iis agere omitto. Sit

DISPUTATIO III. DE INSTRUMENTIS SCIENDI.

Hætenus explicui ea quæ differendi modis communia sunt, quare nunc accedendum est ad ea quæ rem distinctè & clarè explicant, ut sunt distinctè & argumentatio, verum equidem est terminos & voces rem explicare, verum tamen id tantum confuse faciunt, ut autem illud quòd ante obscurè cognoscebatur, perfectè & distinctè immetescat, Dialectici varias sibi ad invenerunt vias, quas modos vel instrumenta sciendi, seu differendi compellarunt, de quibus in præsentî Disputatione in communi, & etiam de aliquibus in particulari agam. Sit itaq.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit modus sciendi.

I. Circa primam Quæstionis partem non multum inter se dissentiunt Authores, omnes etenim fatentur modum sciendi esse aliquid quo demonstratur ignotum ex aliquo notiori, quare etiam ad eandem partem.

II.
Describitur
modus sciendi.

II. Dico 1. Modus sciendi ut sic benè describitur, quòd sit oratio ex natura sua manifestativa ignoti. Ita communis Summulistarum. Probatur vulgato probandi modo, Quia omni & soli sciendi modo logico convenit, ergò benè describitur modus sciendi ut sic: probatur aut. quoad 1. p. Quia convenit divisioni, definitioni, & argumentationi, præter quos non datur alius sciendi modus ut statim dicam ergò. Probatur 2. p. antecedentis, Quia eo ipso quòd modus sciendi artificiosè, seu secundum regulas artis Logicæ manifestet ignotum, excludit alias orationes quæ manifestant ignotum, non tamen artificiosè, nec per se, sed per accidens in quantum aliquem modum sciendi in se involvunt. Hæc quoad primam partem

III.
Varie sententia circa modum sciendi.

III. Quantum ad secundam partem magis intricatè disputatur, nam aliqui rigidiores solam demonstrationem & argumentationem fatentur esse modum sciendi hæc ratione moti, quòd putent de ratione modi sciendi esse vim illativam. Ita Zabarella, Faber; Alii e contra in modis nimis diffusi ad modum sciendi reducant omne illud quòd aliquo modo juvare potest ad manifestandum ignotum,

quare non modò definitionem, divisionem, & argumentationem inter instrumenta sciendi numerant, verum etiam methodum seu ordinem tradendi doctrinam, Propositionem, Resolutionem & omnes intentiones secundas inter sciendi instrumenta recensent; Attamen ut nè quid nimium aut ne quid parum dicatur, sed moderata sit doctrina idèò.

IV. Dico 2. Sumendo Instrumentum sciendi non nimis laxè, nec in omni rigore, sed propriè pro eo quòd habet vim manifestandi ignotum, seu id fiat vi illativa, seu sine illatione, modus, seu instrumentum sciendi benè dividitur in definitionem, divisionem & argumentationem. Hæc est Scoti lib. 1. prio. q. sec. quem præter communem sequitur Tartaretus cujus argumento probatur conclusio. Modus sciendi est oratio artificiosè manifestativa ignotum, quòd ignotum, vel est quid in complexum, vel complexum, si fuerit complexum manifestabitur per argumentationem, verbi gratia, ignoratur utrum homo sit risibilis, hoc sic manifestatur per argumentationem; Omne animal rationale est risibile, homo est animal rationale, ergò homo est risibilis: si verò ignotum fuerit quid in complexum, & tunc vel ignoratur ejus essentia, & sic manifestatur per definitionem, sit exemplum quòd ignoretur quid sit homo, hoc statim manifestabit definitione quæ ipsum definit quòd homo sit animal rationale: Vel ignoratur ejus partes quas mox manifestabit divisio, verbi gratia, hominis alia pars est corpus, alia anima, ergò sicuti nullum datur aliud ignotum præter assignatâ, ita nullus dabitur alius modus seu instrumentum manifestandi

IV.
Dividitur
modus sciendi.

manifestandi ignotum. Confirmatur 1. Quia Aristoteles. 1. Anima. 8. & 1. Meta. 48. inter instrumenta sciendi numerat definitionem, & 1. de Anima. 7. annumerat divisionem, imò 1. Priorum cap. 3. eam appellat *quandam partem Syllogismi particulam*. Confirmatur 2. Quia etli methodus, Propositio & secundae intentiones conducant ad manifestandum ignotum, tamen id proximè & immediatè non efficiunt, sed mediantibus illis tribus assignatis cum quibus & resolutio, & propositio frequentissimè coincidunt, nam ipso Aristotele teste Resolutio est quaedam divisio nam in proem. Phyl. 3. dicit *Posterioribus autem ex his nota sunt elementa & principia in quibus haec dividuntur*, id est resolvunt, & methodus est quaedam communis omnibus dispositio necessaria praerequisita potius quam aliquis distinctus modus sciendi, ergò.

Pro Sententia Contraria Arguitur

I. Probando solam Argumentationem esse modum sciendi, idq; autoritate Aristotelis qui 1. Prior. 1. & 1. Top. 10. de modis, seu instrumentis sciendi loquens *solum meminit Syllogismi*, & 1. de anima 1. 8. habet *quod omnis ratio, vel est definitio, vel demonstratio* & 1. Met. 1. 48. dicit, *Omnia disciplina, aut est per demonstrationem, aut per definitionem*, in primis duobus locis excluditur definitio, in posterioribus divisio, ergò sola argumentatio est modus, seu instrumentum sciendi. R. Quòd licet Aristoteles in primis locis nullam fecerit mentionem definitionis, & in ultimis nullam divisionis, fecit tamen alibi, ut patet ex ipso Aristotele supra. Ratio autem cur nullam definitionis, vel divisionis mentionem fecerit ibi fuit, quia tunc egit de doctrina quae sit per discursum & de objecto complexo quod per argumentationem & vim illativam manifestatur ergò. In posterioribus locis autem assignavit tamen qui nam sunt principales modi sciendi, quales utiq; sunt definitio & demonstratio ad habendam cognitionem de re aliqua quid sit, quòd potest congruè fieri per definitionem etiam, Ex quibus patet Aristotelem nobis magis favere quam Adversariis, quia nunquam Aristoteles intendit aditruere ad verum & proprium sciendi instrumentum requiri vim illativam quamvis ad rigorisimum id sit necessarium, sed sufficere ut manifestet ignotum quomodocumq; id faciat, quòd praesent tam divisio quam definitio ergò.

Instatur Ratione, si ad instrumentum sciendi sufficeret manifestare ignotum quomodocumque, tunc etiam termini simplices, & omnes propositiones, & historicae narrationes, & revelationes esse modi sciendi, sed hoc est aequè contra nos qui non admittimus plures quam tres, ergò; prob. sequela, quia omnia enumerata aliquomodo ignotum manifestant ergò. R. negando sequelam ma: ejus probationem distinguo manifestant nobis ignotum distinctè & explicitè nego, in distinctè & implicitè concedo ant. & negando consequentiam. Narrationes itaq; historicae verbi gratia quibus narratur bellum Trojanum, excidium Jerosolymorum, non faciunt rem distinctè & clarè cognosci sed confusè solum & indistinctè, hac ra-

tionem etiam excluduntur propositiones absolute & secundum se praecise sumptae.

Urgetur Revelationes divinae quas

Theologi vocant evidentes, in Attestante manifestant clarè & distinctè ignotum, sicut etiam propositiones quae cum definitionibus coincidunt, ergò illae adhuc erunt modi sciendi, consequenter, aut sola argumentatio dicenda est modus sciendi, quia habet vim illativam, aut si haec non requiritur, plures erunt quam tres enumerati, R. distinguendo ant. de revelationibus, manifestant ignotum clarè distinctè & artificiosè etiam nego ant. clarè & distinctè & sine artificio concedo ant. & nego consequentiam utramq; quia non loquor hic de quacunq; certificatione & manifestatione ignoti, sed de ea quae secundum regulas artis, id est, artificiosè. Ad propositiones autem quae cum definitionibus coincidunt R. pariter dist. Propositiones tales sunt modi sciendi sub ratione qua propositiones sunt nego, sub ratione in quantum cum definitione coincidunt concedo ant. & nego consequentiam quae inde inferri potest, licet autem quoq; divisio cum definitione coincadat, ut, si daretur definitio hominis quod sit animal rationale, in qua etiam datur divisio secundum partes metaphysicas, ex inde tamen dici non potest quòd non sint modi inter se distincti, id tamen non faciunt eodem modo, nam definitio essentiam explicat, divisio partes, quare differunt non ratione objecti quod manifestant, sed ratione modi significandi,

Arguitur 2. Probando plures esse modos sciendi quam tres, idq; pariter autoritate

Aristotelis, nam 2. Meta. cap. ult. recenset inter instrumenta sciendi methodum seu modum procedendi in tradendis scientiis, ergò plures sunt quam tres. R. explicando Aristotelem, methodus est modus sciendi sumpto modo sciendi in largiori acceptione concedo ant, propriè & prout Veterani Summulistae accipere consueverunt nego ant. & consequentiam.

Quaeres Quisnam sit perfectissimus

sciendi modus inter illos tres enumeratos? R. Argumentationem in ratione modi sciendi logici praestare ceteris, si verò confideretur definitio in ratione cognitionis, tunc ipsa excellit; Patet 1. p. quia haec sola habet vim illativam quae est efficacissima ad inveniendas naturas rerum. Prob. 2. p. Quia definitio circa essentiam rei versatur, argumentatio verò circa accidens, deinde ceteris paribus nobilior est clara notitia sine discursu, quam cum discursu ergò.

QUAESTIO II.

De Definitione.

Circa Definitionem Plura inquiri

possunt & debent, nam in primis antiquitus dubium fuit num detur? nam ipso referente Aristotele 2. Post. 20. & 8. Met. 9. Nonnulli Antiqui Antisthenis sequaces docere non sunt veriti nullam prorsus dari rerum definitionem, quam tamen temeraria eorum fuit sententia vel exinde patet, quòd ceteri omnes Philosophi contrarium senserint, & insuper quia ea ab-

VI.

Iterum solvitur Aristoteles.

VII.

I.

Ingressus ad quaestionem.

larà

latā necesse est quōq; tollere demonstrationem, sublatā demonstratione omnis tolleretur scientia, sicq; nihil profus sciremus, quōd tamen est manifestē contra sensum & contra naturalem appetitum vigentem in omnibus hominibus ad cognoscendas naturas & quidditates rerum, quam cognitionem assequimur per definitionem, supposito itaq; tanquam indubitato dari definitionem, de ea in hac quaestione inquiremus. Quid sit? & quotuplex, quæ res defini possint, & quæ sint Regulæ seu bonæ definitionis condiciones requisitæ. Itaq;

II.
Etymon explicatur.

Quoad primum Definitio quantum ad Etymologiam nominis derivatur à verbo finio, ita quōd aliquando etiam finitio appellatur, unde quemadmodum agrorum fines ita agros finiunt & claudunt, aliosq; ab aliis fecerunt, sic definitiones quibus naturæ rerum explicantur, ita definita, seu essentia & quidditates rerum circumscribunt & claudunt, aliasq; ab aliis distinguunt ut nihilum sit essentia quod definitione non circumscribatur, quam Quintilianus describit quōd finitio sit rei propositæ propria & dilucida, & breviter comprehensa verbis enuntiatio, quæ quidem defendi posset tanquam bona, verum non puto recedendum esse à magis usurpata quæ communiter à Summulistis adhibetur, unde

III.
Descriptum definitio.

DICO I. Definitio bene describitur quōd sit Oratio naturam vel essentiam alicuius rei explicans. Ita communis Post Aristotelem qui 2. Post. t. 10. eam describit quōd sit oratio quōd quid est esse rei significans, ubi per quōd quid est esse rei intelligit naturam & essentiam, quia per illam respondetur ad interrogationem factam per quid. Probatur Conclusio quia habet regulas & condiciones requisitas ad bonam definitionem, ergo, aut. patebit infrā ex dicendis, quare pro nunc declarantur hujus partes, dicitur itaq; Oratio, quōd habet rationem generis, quia in hoc convenit cum divisione & argumentatione, dicitur autem oratio, quia unum nomen solum non potest esse definitio, quia hæc cum distinctō explicare debeat id quod confusè nomen definiti importabat, unum nomen id præstare nequit, in omni namq; essentia quæ definitione explicatur, duo conceptus formari possunt, alter quo essentia quæ declaratur convenit cum aliis, alter quo ab eisdem distinguitur, hinc vox una conceptum convenientiæ altera conceptum distinctionis & differentia exprimit, adeoq; quælibet definitio oratio esse debet; Præcendit autem in definitione data ly Oratio à perfecta & imperfecta, dupliciter namq; definitio sumi potest in se formaliter, primò modò pro sola apprehensione quidditatis & essentia rei per se sumptæ quæ importatur per genus & differentiam, ut est, tō Animal rationale, respectu hominis; secundò sumi potest pro enuntiatione quæ talis essentia affirmatur de homine, dicendo Homo est animal rationale; si primò modò sumatur est oratio imperfecta, spectatq; ad primam mentis operationem, in quo sensu locutus est Aristoteles dum 1. Post. cap. 10. & 2. cap. 2. dicit definitionem non esse enuntiationem, seu affirmationem, sed esse id quod affirmatur de re. si verò sumatur secundò modò tunc oratio est perfe-

ta ad secundam mentis operationem spectans, & in hoc sensu dixit Philosophus 1. Post. cap. 2. & 7. & 2. cap. 10. definitionem esse propositionem & esse unam ex præmissis in demonstratione & interdum etiam esse conclusionem; Dicitur explicans naturam, vel essentiam rei, per quōd differt à divisione quæ non naturam, sed partes explicat, & etiam ab argumentatione, quæ est oratio unum ex alio inferens, Notandum autem est quōd id, quod definitur à Summulistis appellatur definitum, sicut id quod dividitur dicitur divisum, & id quod rem definit vocatur definitio, sit pro exemplo hæc definitio hominis, Homo est animal rationale, tō Homo est definitum, ly verò Animal rationale definitio, Ex his patet quōd si quandoque res quædam explicari possit per unum nomen verbi gratia humanitas naturam humanam, id tamen non facere distinctio & clarò modò sed confusò, adeoq; semper plures voces ad definitionem requiruntur quæ orationem faciant ad minus imperfectam, nec hoc obstat quōd definitio dicatur pertinere ad primam mentis operationem, quia oratio diminuta & imperfecta se habet per modum termini complexi prædicabilis de definito. Sed in contrā.

Arguitur, idem nequit esse definitio & definitum, ergo definitio defini nequit, patet aut. quia alioquin eadem res esset notior & ignotior seipsa, prob. consequentia, quia alioquin esset definitum simul, & simul etiam definitio, notior & etiam seipsa ignotior. R. dist. ant. Idem nequit esse definitio, & definitum formaliter concedo ant. idem nequit esse formaliter & essentialiter definitio, & definitum denominativè nego ant. & consequentiam, in secundis itaq; intentionibus non rarò evenit, ut una sit formaliter talis & alia denominativè, sic genus est formaliter intentio generis, denominativè verò est species universalis, sic pariter in proposito definitio & definitum formaliter nequeunt esse idem, possunt tamen formaliter esse definitio & denominativè definitum. Sed

Instatur si definitio defini possit, ita etiam ut definitio sit definitum denominativè, & definitio formaliter, sequeretur processus in infinitum, sed hic in nulla bona Philosophia est admittendus, ergo: probatur sequela, illa iterum definitio defini deberet, & sic de cæteris ergo. R. dist. seq. si definitio definitur in actu exercito concedo sequelam, si definitur in actu signato, id est, pro secunda intentione sumpta nego sequelam maioris. Itaq; non sequitur inde processus in infinitum, quia omnes definitiones in actu exercito continentur sub ipsa definitione in actu signato, & consequenter etiam ipsius definitionis exercita, quia & definitio definitionis est definitio quædam, & definitio quæ traditur de definitione in actu signato convenit illi. Hæc quoad primam partem.

Accedendo ad 2. p. Occurrit statim solemnissima divisio definitionis, in definitionem quid nominis & quid rei, quemadmodum enim rerum naturæ explicari solent, ita etiam vocum significationes utilissimè declarantur, nam teste Philosopho 1. Post. 1. & 4. Meta. 7. & 8. t. 28. Hoc genu definitio non modo necessarium

IV.
Idem nequit esse definitio & definitum formaliter, bene tamen denominativè.

V.
Definitio quid nominis & quid rei.

serium est ad aliquid demonstrandum, sed etiam cuiuslibet disputationis initio præfigendam; Definitio itaq; nominis, quam Aristoteles 2. post, cap. 10. Nominis interpretationem vocat, est Oratio quæ quiddam nominis, & natura eius explicatur, Per nomen autem non intelligo eam vocem prout à verbo distinguitur, sed omnem dictionem, & per quidditatem, ejus significationem. Ad hoc genus reducuntur omnes illæ orationes quæ vocabulorum originem declarant, ut dum dico: *Dux est, qui ducit exercitum. Consul, qui Reipublicæ militari consultat. Mulier quasi molis aer, Sol est, qui inter astra solus lucet, Fides quæ fit quod dicimus, Abstinentia quæ abstinet à remeto*, quas Græci vocant *εὐνοίας ὀνόματι*, seu veriloqua. Definitio quid rei est, quæ naturam & quidditatem rei explicat, ut dum dico: *Homo est animal rationale.*

& conversim de re predicatur, ut *animal disciplina capax* respectu hominis. Ita Aristoteles, cujus sensus est, quod fiat semper per aliqua extranea quæ essentiam rei ipsam non ingrediuntur. Hujusmodi definitiones descriptivæ tripliciter fieri possunt, Primò quod res describuntur per suas proprias passiones, ut si describeres hominem quod sit *animal risibile*; Secundò modò, per multa accidentia collecta communia quidè aliis seorsim sumpta, propria tamèn alicui rei si non seorsim sumantur, sed collecta simul: ut si dicas, quòd homo sit *Animal imptume, bipes, pulchrum caput habens, erectum, &c.* quæ accidentia quamvis etiam aliis conveniant separatim sumpta, attamen collecta simul soli conveniunt homini, ad hoc genus descriptionis pertinent omnes illæ orationes quibus Oratores & Poætæ utuntur dum fufius rem aliquam explicant, unde Cicero gloriam quasi describens ait, pro Milone: *Gloria est, quæ brevitatem vitæ, posteritatis memoria consolatur, quæ efficit ut absentes adsint, mortui vivant, cujus deniq; gradibus etiam homines cælum videntur ascendere*, hujus generis etiam est descriptio quæ Virgilius quart. Æneid. famam depingit dicens, *Fama malum quo non velocius ullum, mobilitate viget viresq; acquirit eundo*, Universim deniq; huc revocantur omnes illæ orationes quas tam Philosophi quàm Oratores & Poætæ adhibent in describendis personis, Regionibus, urbibus, fluminibus, montibus, fontibus, &c. Tertio deniq; modò, quando aliquid describitur per causas extrinsecas (nam per intrinsecas formalem scilicet & materialem ad definitionem essentialem pertinet) *finalem & efficientem*, & sic hoc modo sumpta descriptio definitur communiter, Quòd sit oratio explicans quidditatem rei ex genere & causa aliqua, causivæ externis, Ex quâ descriptione patet quod res describi posset per solam efficientem, aut per solam finalem, vel per utramq; simul, Prima definitione describere poteris hominem quòd sit *animal creatum à Deo*, Secundo modo si dicas, *Homo est animal creatum ad æternam beatitudinem acquirendam*, Tertio deniq; modò si dicas, *Homo est animal à Deo creatum ad acquirendam æternam beatitudinem*, Prima verò est valde imperfecta descriptio utpotè omnibus creaturis communis, quare semper perfectius est aliquam rem ex omnibus causis simul describere quàm ex una sola. quia una sola rarò si nihil addatur contrahit genus ad speciem definiti.

Est in tripliciter differentia.

Definitio quid Rei Prima divisione dividitur in *essentialem & descriptivam*; Definitio *essentialis*, quam Aristoteles non nunquam simpliciter & absolute *definitionem* appellat, aliquando terminum ex eo quòd tota cognitio ibi terminetur nominat, & aliquando orationem quæ unum significat, id est, unam essentialem ex materia & forma, genere & differentia, & non ex genere & proprietate, aut ex genere & accidentibus ut facit descriptiva, declarat, nominat, est oratio quæ cujuslibet rei essentia & natura secundum prædicata intrinseca explicatur, Quæ iterum duplex est, *Physica scilicet & Metaphysica*; Physica est, quæ fit per partes essentielles Physicas nempe per materiam & formam, ut cum homo definitur, quòd sit *compositum constans ex corpore & anima rationali*; Metaphysica verò est, quæ fit per partes essentielles Metaphysicas genus scilicet & differentiam, ut cum homo definitur quod sit *animal rationale*. Definitio essentialis alio modo subdividi potest in *puram & mixtam*, *Essentialis pura est*, quæ fit per partes essentielles, seu Physicas, seu Metaphysicas tantum, ita ut sine ullo ordine, vel respectu, aut habitudine ad aliquid extrinsecum declarantur; *Mixta verò est*, quæ ita essentiam rei declarat, ut tamèn aliquid extrinsecum involuat per ordinem ad quòd explicetur, & hoc contingere potest tripliciter, primò. Quando relatio explicatur per respectum ad terminum, verbi gratià *Pater* per ordinem & respectum ad *Filium*; & *Filius* per respectum ad *Patrem*; Secundò modò quando accidens definitur per ordinem ad subiectum, & tertio quando anima per ordinem ad corpus, & potentia per ordinem & habitudinem ad objectum suum, ut si describere, vel definire velles visum, quod sit sensus externus, quò res lucidæ & coloratæ percipiuntur.

Definitio quid Rei Descriptiva, seu non *essentialis*, quam Aristoteles *Descriptivam* aliquando vocat, quia rei naturam non omnino exprimit, sed quibusdam quasi lineamentis depingit, ali quando proprium dicit, quia habet commune cum essentiali quòd dicatur ad convertentiam, & non nunquam orationem conjunctione unam appellat, quia non unam omnino naturam duntaxat, sed quasi plures in eadem re conjunctas explicat, Est Oratio quæ non significat quòd quid erat esse rei, soli autèm inest

F. Amandi Hermann Logica.

Conditiones & Regulæ sequentes: Prima est ut quidquid definitur, definitur ex notioribus; Ratio est, quia definitio instituta est ad explicandam essentiam & naturam rei distinctè & clarè, adeoque frustranea esset nisi ipsa clarior esset definito, dicitur autem definitio clarior suo definito, quando conceptus formalis illi correspondens clariùs & expressiùs naturam rei representat, quàm conceptus formalis illius nomini correspondens, hinc est quòd bona sit definitio hominis quòd sit *animal rationale*, quia *ly animal rationale* clariùs exprimit essentiam hominis, quàm conceptus correspondens huic voci *homo*; Econtra verò contra hanc regulam peccant qui in definiendis rebus utuntur terminis & verbis translatis, præsertim

VIII.

Prima regula est ut definitio fiat ex notioribus.

tim remotis & difficilibus, ut si quis definiret hominem quòd sit *Arbor inversa*; Item ille qui adhiberet verba ambigua, ut si quis volens describere litteram eam appellaret *Elementum primum*, nisi fieret aliqua additio per quam denotaret se velle litteram exprimere & definire, ut si quis datæ definitioni adderet particulam *sermonis*, nam hæc particula ambiguitatem tollit, & sic de cæteris. Idem peccat Contra hanc regulam qui idem definiret per seipsum, nam nil notius est seipso, & quamvis hoc rarò accidat sed implicitè tamen contingere potest, ut si quis definiret hominem quòd sit *animal humanum*; Deniq; contra delinquit qui unum contrarium per suum contrarium definit, ut si quis definiret *bonum quod illud sit quod est malo contrarium*, cuiusmodi etiam sunt illa, *Virtus est fugere vitium*, *Prima sapientia est stultitia caruisse*, Ratio est quia contrariorum eadem est scientia & cognitio. Sed Contra hanc conditionem & regulam sic

IX.

Arguitur, Unum relatum per aliud definiri debet ut docent Philosophi communiter, sed unum relatum non est notius alio, ergò non semper est necessarium ut definitio sit notior suo definito, prob. mi: quia relata sunt simul natura, sed quæ simul natura sunt unum est æq; notum ac alterum vel æq; incognitum ac alterum, ergò *ix*. Negando ma: nam unum relatum non deditur per aliud, sed per respectum suum qui in illud alterum relatum terminatur ac definit, verbi gratiã Pater non definitur per filium, sed per respectum qui in Patre inchoatur & in filio definit, unde quia nullus respectus intelligi potest sine suo termino, hinc fit ut quia respectus Patris intelligi non possit sine filio, filius necessariò ponatur in definitione Patris, & Pater in definitione filii; Itaq; dictum Philosophorum non accipiendum est propriè, seu quasi dicant necessariò unum in definitione alterius poni debere, quamvis ergò relata sint æq; nota aut æq; ignota, respectus tamèn in quantum distinctè concipiuntur conceptibus generum & differentiarum, ex quibus constant, sunt naturæ ordine notiores.

X.
Debet esse
propria de-
finitio.

Secunda Conditió est ex Aristotele 6. Top. 1. *Ut sit propria definitio*, hoc est ut nec latius pateat quàm definitum, nec minus late, sed cum eo dicatur ad convertentiam, Ratio est quia definitio debet distinctè explicare naturam rei, ergò non debet magis vel minus extendi quàm ipsa natura & quidditas quam explicat, Contra hanc regulam is peccat qui adhibet tales descriptiones quæ etiam aliis rebus competunt, ut si diceret, quod *Equus sit animal quadrupes*, terra *Elementum quod ex natura fertur deorsum*, item is qui rem definit per illud quod non competit omnibus, ut si quis diceret, *Equus est animal serox bellicosum*, quia id non competit omnibus equis, & universim communiter contra hanc regulam peccatur in Interpretationibus nominum, & descriptionibus Rhetoricis & Poëticis.

XI.
Debet con-
sistere genere
& differen-
tia

Tertia Conditió est ut Definitio constet genere & differentia, vel saltèm aliquo sup-
plente genu & differentiam quod addit propter

definitionem accidentalem, in quà genus & differentia propriè non reperitur, sed aliquid ponitur quòd vices eorum supplet, Ratio est, quia definitio, ut supra dictum est, duobus conceptibus constare debet, quidditativo uno, qui explicat essentiam, quantum ad id in quo cum aliis convenit, & tenet locum generis, & quidditativo altero, qui explicat essentiam rei quantum ad ea in quibus ab aliis distinguitur, & tenet rationem differentia.

Quarta Conditió est, ut non sit *XII.*
manca vel superflua, seu ut nihil contineat quòd *Ut non sit*
superfluum esset, nec aliquid omittat quòd *manca, vel*
necessariò adesse deberet; Ratio prioris est, quia *superflua,*
sic facillè occasio præberetur errandi, nam si illud superfluum intrinsecum esset quòd jam antea expressum esset, tunc cogitare quis posset unum idemq; attributum diversimodè expressum duo esse attributa: si verò esset aliquid extrinsecum, tunc facillè quis suspicari posset, quod talitèr superflue definiens existimaret illud superfluum extrinsecum esse intrinsecum & de essentia rei, unde contra hoc peccat is qui hominem definiret quòd sit *animal rationale bipes*, quia etsi auferretur *ly bipes*, adhuc sufficientèr exprimeretur natura & quidditas hominis. Ratio posterioris est, quia definitio instituta est ad explicandam essentiam rei totam distinctè, ergò nihil prætermitti debet, tam ex parte generis, quam ex parte differentia, quare contra faceret is, qui adhibito genere remoto non poneret omnes differentias intermedias, ut si quis definiret hominem quòd sit *substantia rationalis*, tum quia per hoc non sufficientèr distingueretur ab angelo, tum quia non exprimeretur ratio corporis, viventis, sentientis, &c. quare monet Aristoteles 7. Top. 3. Aut definiendum esse genere proximo ut diceo, *Homo est animal rationale*, aut si quis remoto definire vult omnes differentias intermedias à genere usq; ad definitum repectas adiungendas esse, verbi gratiã definiendo hominem. Quod sit *substantia corporea, mortalis, vivens, sentiens, & rationalis*. Notandum porò est nonnunquam plura posse poni verba quàm necessaria sint maximè majoris claritatis gratia, & etiam nonnunquam aliqua omitti. Unde est

Quinta & ultima Conditió, *XIII.*
Debet esse
brevis.
Scilicet *ut sit brevis*, modò brevis talis sit, quæ non pariat obscuritatem, Ratio est, quia definitiones rerum potissimum in disputationibus adhibentur, ergò tales esse debent ut facillè retineri in mente & repeti possint. Contra hanc regulam peccat qui tot particulas ad definitionem congerit quod sunt difficultates in re quæ tractatur & definitur, quamvis nonnunquam ad eludendos Sophistas non sit abs re rem pluribus verbis definire, prout fatetur Aristoteles 1. Peri. 4. se longiori oratione elenchum definiuisse. 1. Elench. 4.

Hæc de tribus prioribus partibus *XIV.*
quæ in hac quæstione explicandas assumpsi, nunc ad ultimam progrediendum est, quæ potius est de definito quam de definitione, in ea namq; examinari debet quidnam definiiri possit, quam difficultatem Conclusionè resolvo &
Dico

DICO 2. Ut aliquid definiatur debet esse ens reale positivum, per se, aliquid completum, specificum & universale. Hæc est Philosophi pluribus in locis quam etiam reliqui Summulista & Doctores ejus autoritate inducti sequuntur, ut superfluum sit plures citare. Probatur Itaq; Conclusio quoad primam partem, Quia ut Aristoteles docet 1. Top. cap. 4. Definitio est oratio verum esse significans, id est essentiam & naturam rerum explicans, sed illud quod non est reale & positivum non habet tale esse verum, veramq; essentiam & naturam, ergo non potest definiiri definitione propria nisi ens reale & positivum, quod adhuc Confirmatur, quia vera definitio debet constare genere & differentia, sed quæ non sunt entia realia & positiva non habent genus & differentiam, ergo definiiri nequeunt. Hinc colligitur negationes, privationes, & entia rationis non posse verè & propriè definiiri, sed tantum definitione in largiori acceptione, seu ut dicit Aristoteles 2. Post. definitione quid nominis, Ratio est, quia non habent verum esse & veram quidditatem, alio tamen modo largiori definiiri possunt scilicet quatenus explicari potest conceptus aliquis unus in anima differentia & genere constans, quia concipi possunt per modum veri entis, habentq; suum genus & speciem privativam, & hoc modo explicantur omnes intentiones logicales, quæ definitiones sufficiunt ad gignendam veram scientiam, alioquin logica scientia non esset.

Probatur secunda pars, quod nempe debeat esse ens per se, id est ens unum unius essentia, Quia definitio Est veluti imago expressa essentia quam definit, ergo si non fuerit unum per se, non poterit una imagine & definitione representari, probatur consequentia, quia si posset sic representari deberet posse demonstrari passio aliqua quæ definitioni responderet, sed non potest assignari talis passio una, ergo: prob. minor accipiamus hoc est ens per accidens Homo albus, ab hoc ente non potest fluere aliqua una passio quæ æqualitèr homini & albedini competeret, ergo non potest assignari aliqua una passio, probatur ant. ubi cumq; sunt essentia & quidditates omnino diverse, ab eis non potest emanare & fluere aliqua una passio quæ æqualitèr utriq; competeret, ut de se est evidens, sed hæc sunt essentia omnino diverse, ergo. Non negandum tamen est quin possint talia entia per accidens pluribus definitionibus explicari, ita ut quælibet res suam propriam definitionem fortiretur, ut si defines hominem album, quod sit Animal rationale infectum colore disgregante visum, repugnat tamen quod unica definitione explicetur, cum constet ex rebus distinctis & accidentaliter unitis. Ob eandem rationem dicitur cum Aristotele 6. Top. 2. & 5. Æquivoca definiiri non posse nisi prius distinguantur quia non significant unam tantum naturam & essentiam, sed multas.

Probatur tertia pars Ex Aristotele 8. Met. cap. 9. ubi dicit definitionem esse orationem longam exprimentem quid & quale, ergo
F. Amandi Hermann Logica.

ut aliquid definiatur debet esse saltem metaphysicè completum & specificum, probatur consequentia, quia definitio bona ut patet ex datis regulis debet constare genere & differentia, seu ratione conveniendi & ratione disconveniendi, sed genus & differentiam seu conceptum conveniendi & disconveniendi non habebit nisi fuerit aliquid specificum, ergo. Hinc est quod nonnulli excludant Deum & genera generalissima à vera definitione, attamen videtur cum Doctore post Aristotelem 9. Met. t. 11. Deum & genera generalissima definiiri posse, Ratio est, quia licet non constent genere & differentia quod alii Authores necessarium autumant simpliciter, adhuc tamen non sunt simpliciter simplicia, sed resolvable in superiores conceptus, quidditativum scilicet & qualitativum, ergo adhuc possunt definiiri, probatur conseq. quia definitio debet constare genere & differentia, vel ex proportionalibus & æquivalentibus ut docet Aristoteles loc. cit. sed Deus & genera generalissima habent tales conceptus proportionales & æquivalentes ergo, unde dicit Doctor duplicem dari definitionem quidditativam, unam quæ sit per ens & modum intrinsecum, & sunt definitiones generum generalissimorum, alia quæ datur per genus & differentiam, & de hac dicitur quod sola species (intellige tam de subalterna quàm infima) definiatur. Quare doctor à vera & propria definitione excludit solum illa quæ habent conceptum simpliciter simplicem, ut sunt transcendentia & ultimæ differentia rerumque proprietates, quæ tamen quodammodo adhuc describi possunt.

Probatur deniq; ultima pars.

Quia definitio debet esse rei immutabilis, sed sola universalia sunt immutabilia, ergo sola universalia definiiri possunt. probatur major: Definitio omnis est ordinata ad acquirendam scientiam, estq; veluti ejus fundamentum, sed ad scientiam non pertinent nisi res immutabiles ergo, probatur etiam minor, Quia homo nunquam definit aut destruitur nisi ex ratione singularium, nam idè dicitur homo nasci, mori, & interire, quia Socrates, Plato & Aristoteles moriuntur & definiunt &c. ergo homo de se non mutatur, sed ratione singularium tantum in quibus natura humana inest.

Quæres: Quomodo possit investiiri ac investigari exacta definitio? Plato duas investiigandi definitionem methodos posuit, scilicet per Divisionem & Collectionem, quas vias quidem Aristoteles omnino non probat, asserit tamen per eas definitionem comprehendi posse, & primò quidem modò divisione scilicet sic, sumatur primò id quod communius est magisq; latè patens quàm res definienda, deinde illud ipsum dividatur, cui differentia quæ ei convenit addatur, quod si tunc nõdum cum re proposita convertatur illud quod assumptum est, tandiu dividatur usque dum convertatur cum illa re definienda, verbi gratià si velis definire hominem, accipias primò aliquod genus hominis verbi gratià substantiam, quæ omnium

Debet esse universale.

XVI.
Dividenda & colligendo inventus exacta definitio.

latissime patet, dicendo homo est substantia, sed quia hoc soli homini non convenit sed etiam angelo, addes est substantia corporea, ubi tamen statim advertes non solum hominem esse substantiam corpoream sed etiam lapidem, dices, homo est substantia corporea vivens, nec hoc adhuc sufficere videbis cum etiam plantae vivant, unde addes vivens & sentiens, sed & hoc commune adhuc est brutis & bestis, hinc necessarium addere debebis rationalis, quo facto videbis totam hanc collectionem converti cum homine, qui verè describitur quod sit substantia corporea, vivens, sentiens & rationalis. Secundò modò videlicet per Collectionem inquiritur definitio sic; Sumantur individua alicujus speciei infimae rei, videlicet definiendae & considerentur exactè prædicata in quibus illa inferiora conveniunt, aliis quibuscunq; seclusis, illa prædicata singillatim expressa erunt definitio rei propositae, verbi gratiâ si velis definire hominem, statuas tibi ante oculos Petrum, Paulum & Joannem &c. & videas in quibus illi essentialiter conveniant, & statim videbis quod essentialiter conveniant præcisè quibuscunq; aliis per animalitatem & rationalitatem, adeoque definitionem habebis quod homo qui est species infima sit animal rationale. Quòd si alicui hi modi investigandi definitionem non placent, consulat Galen. lib. 1. de sanit. tuenda. & lib. 1. de differentia morb. ubi alium insinuat modum quem etiam observasse Doctorem docet Maltrius, Primò igitur accipe etymologiam nominis rei definiendae, quam ad omnem scientiam & cognitionem ex Aristotele ante omnia necessariam docui supra, secundò considera sub quo genere res definienda contineatur, quòd facile apprehenditur ex proprietatibus generis, Deniq; inquiri debet quae differentia insit rei, & hoc fit vel inductione vel per demonstrationem *Quia*. Et hæc de definitione dixisse satis fit.

QUÆSTIO III.

De Divisione.

I.
Notius primus tractatus de divisione.

Aliqui opinati sunt esse idem dividere & definire.

Ex Antiquioribus pauci apprehenduntur qui de divisione egerint si Boetium excipias qui hujus materiae dux est, Eumq; ut talem Recentiores sequuntur communiter, maxime ad illa quae scripsit in libro de Divisione, de qua etiam hic tractaturus eadem quasi examinare cogito quae examinata fuerunt de definitione in præterita quaestione scilicet quid & quotuplex sit divisio? quaeq; conditiones ad eam requirantur. Quare etiam ordinatè procedendo ad primum, sciendum, sicut aliqui omnem omninò definitionem negarunt, ita nonnulli existere qui asseruerunt Definitionem & divisionem non esse distinctos sciendi modos, putantes perinde esse hominem dividere in animal & rationale, ac illum definire animal rationale, Verum licet hoc concedi posset velut apparet verum quando utraque fit per partes essentielles, attamen generatim falsum est, quia nullus dicit veram esse animalis definitionem hanc divisionem quae animal dividitur in Rationale & irrationale, Imò ut proprius loquar nec tunc coincidunt quando utraq; fit per partes essentielles, nam maxime discrepant

in modo, nam definitio ex ratione sua considerat partes formaliter unitas, divisio verò considerat eas singillatim, præscindendo ab unione sine eo quòd consideret eas tanquam constituentes actu totum, Deinde divisio considerat partes, seu membra dividentia tanquam illa quae aliquam inter se oppositionem habent, definitio verò solum explicat naturam rei clarè, & demonstrat quidditatem in una cum aliis convenire parte, non verò convenire in altera. Ex quibus clarè liquet definitionem & divisionem distinctos esse sciendi modos, unde ad primum quòd quaeritur

DICO I. Bene definitur divisio quòd sit Oratio

totum in suas partes distribuens. Est communis & probatur explicando ejus partes. Dicitur Oratio, quia est modus sciendi, qui ut distinctè & clarè rem aliquam manifestet, non uno vocabulo, sed pluribus fieri debet, habet autem hæc particula ratione generis, in ea namq; convenit cum definitione & argumentatione; Potest etiam Oratio hic dupliciter sumi tam pro imperfecta quam pro perfecta, ad modum quo eam explicui tractando de definitione, cum hac tamen differentia, quòd quemadmodum ibi tandem conclusi magis proprie in definitione sumi pro Oratione imperfecta, ex eo quòd spectet ad primam mentis operationem, ita e contra hic magis principaliter sumitur pro Oratione perfecta, nam ex communi sententia ad secundam mentis operationem spectat quia tunc intellectus proprie dicitur dividere, quando affirmat totius partes esse hæc & illam, non verò quando simpliciter sine affirmatione apprehendit. Dicitur Totum in suas partes distribuens, id est distribuendo manifestans, quod habet rationem differentiae, nam sicut definitio quidditatem rei explicat, & argumentatio qualis res sit, seu rei proprietatem & qualitatem rei, ita divisio manifestat quantum res tota contineat, seu quantitatem per partes extendit.

Ubi nota quòd quamvis in omni divisione detur totum quòd dividitur & dicitur

conjunctè divisum, & partes in quas illud totum dividitur, quae ordinariè appellatur membra dividentia, illud totum illasq; partes non semper debere habere veram rationem totius & partis, sed quandoq; fieri per imitationem quandam totius & partium, ut contingit in divisione quae subiectum in accidentia dividitur, quia nec subiectum est verè totum in ordine ad accidentia, nec accidentia partes in ordine ad subiectum, sed quia accidentia faciunt unum per accidens ad modum veri totius, quòd sufficit ad explicandam & efficiendam divisionem eam, scilicet quæ est per accidens, ut pauli post dicam. Hæc itaq; pro primo sufficiant, ut autem multipliciter divisionis quæ est altera pars in hac quaestione examinanda explicem.

Advertendum Totum quòd dividitur

potest multiplex esse, cujus multipliciter sequitur etiam multipliciter divisionis, nam totum primò aliud est quid nominis, aliud quid rei; Quid rei aliud est per se, aliud per accidens; per se est, quòd constituitur ex partibus per se unitis; per accidens verò est, quòd merè vinculo aliquo accidentali partes suas habet ad unatas. Totum per

II.
Describitur divisio.

III.

IV.

Totum divisible aliud est quid nominis, aliud quid rei, quid rei non unum subdividitur.

per se iterum aliud est universale, quod quidem actu partes non habet, habet tamen subiectivas, de quibus veluti de subiectis prædicatur, vas, de quibus veluti de subiectis prædicatur, unde alio nomine vocatur totum potentiale; Totum actuale est quod actu in se partes continet, & iterum subdividitur in *essentiale & integrale*; Totum integrale est, quod habet partes quæ licet essentiam non ingrediantur, spectant tamen ad eius integritatem; *Essentiale* verò est aliud *Physicum*, aliud *Metaphysicum*; Totum *essentiale Physicum* est, quod habet partes *Physicas*, *Metaphysicum* verò, quod constat partibus *Metaphysicis*, & juxta hanc multipliciter totius dividitur divisio.

Primò in divisionem *quid nominis & divisionem quid rei*. *Divisio quid nominis* est oratio in qua terminus unus, aut plures in suas significationes, vel sensus dividitur. ut si dicas hujus vocis *Canis* alia est significatio quæ significat bestiam latrabilem, alia quæ significat belluam marinam, & alia quæ significat sidus cœleste, & hujus orationis *litus aras*, alius est sensus, quod litus aratro percindas, & alius, quod operam perdas. *Divisio quid rei* est qua aliqua tota res in suas partes dividitur, & quia dixi multiplex esse totum idè

Divisio Rei Dividitur iterum in *Divisionem totius universalis, Essentialem, Physicam, Metaphysicam & Integrale*. *Divisio totius universalis* est, quando illud dividitur in partes sibi subiectas quas sub se & in potentia continet, seu ut loquitur Aristoteles, in partes de quibus prædicatur, ut de subiectis; Et talis est divisio generis in species & speciei in individua, atq; Differentiæ in species, aut individua, hæc enim omnia ac sola prædicantur de suis partibus ut de subiectis, accipe exemplum primi modi, *Animalium aliud est homo, aliud brutum: hominum alius est Petrus, alius Paulus, & sic de cæteris. Animatorum alia sunt animalia, alia planta, Rationalium alius est Petrus, alius Joannes.* *Divisio Physica* totius essentialis est quæ totum essentialis dividitur in partes *Physicas*, seu in materiam & formam, ut si divides hominem in *corpus & animam*, ubi corpus rationem habet materiæ, anima rationem formæ. *Divisio Metaphysica* totius essentialis est, quæ totum essentialis dividitur in genus & differentiam, qualis est dum dico, quod hominis alia pars fit animal, alia rationale. *Divisio demiq; totius integralis* est quæ totum aliquod materiale dividitur in partes ipsium integrantes, ut membra corporis humani integrant hominem totum, & Ordines Republicam totam, hæc autem juxta variam naturam partium iterum subdividitur in eam quæ totum dividitur in partes cognatas similes, seu ejusdem naturæ & homogeneas, ut si dividatur caro in plures partes, aqua in plures aquas, aer & cætera corpora simplicia: & in illam quæ totum dividitur in partes multigenas & dissimiles, seu diversæ naturæ & heterogeneas, ut partes corporis humani & partes domus, nam neque caro ejusdem naturæ est cum ossibus, nervis, &c. nec calx, lateres, ligna & lapides, & hac divisione dividuntur quantitates, discreta animalium corpora & alia multa, tum à natura, tum ab arte composita. In dubium tamen vertitur num

hæc sint datæ bonæ divisiones quod quoq; Resolvo &

DICO 2. *Benè dividitur divisio in præallegata membra, licet non sint immediata.* In re videtur esse communis licet ab Authoribus in terminis non sic proponatur. Prob. Conclusio. Quia quidquid in rerum natura dividitur divisione per se, aut est vox multiplex, habens nimirum plures significationes & sensus, aut res continens in se plures partes; si vox, aut sensus, habetur divisio quid nominis, si verò est res quæ multas partes continet, aut comparatur cum partibus à quibus integratur, aut cum iis à quibus secundum essentiam constituitur, aut cum partibus sibi subiectis, si cum his tanquam sibi subiectis est divisio totius universalis, si verò cum iis à quibus secundum essentiam constituitur physice, est *Physica*; si verò cum iis à quibus metaphysice constituitur est *Metaphysica*, si deniq; cum iis comparatur à quibus integratur, est divisio totius integralis, sed non datur alius dividendi modus qui huc revocari non possit, ergo divisio partitur benè in illa quinq; data membra. Dixi in Conclusionem licet non sint immediata. nam fortè secundum id quod enumeravi diversitatem totius ita etiam divisionem rei recensere debuisset, atq; adèò *Divisio rei* prius dividi debuisset in *Universalem & Actuale*, *Actualis* in *Essentialem & non Essentialem*, *Essentialis* in *Physicam & Metaphysicam*, *Non essentialis*, seu *Integralis* tandem in *Homogeneam & heterogeneam*, attamen hic non est novus dividendi modus, ut principalia membra dividenda recenscantur prætermis intermediis, quæ vel supponuntur, vel ad rem non ita pertinere videntur, quare desuper nullus inficiabitur.

Restat nunc motum facere ad divisionem atq; multipliciter Totius per Accidens, & in primis videtur non incongruè tot modis partiri, quod divisio totius per se, nam in primis videtur quod *divisio nominis æquivoci, aut orationis æquivoca* pertineat ad divisionem totius per accidens, nam si plura significata habet, cenletur vox cuilibet subiecto inherere & advenire per modum accidentis, quod maxime verum apparet in orationibus illis, quæ nullam habent connexionem ad aliquod unum significandum potius quam aliud, qualis est illa dum dico, *Audivi Græcos vicisse Trojanos*, quæ æq; significat quod Græci vicerint Trojanos, & quod Trojani Græcos, deinde ad similitudinem totius integralis potest fieri talis divisio, dicendo verbi gratià de annulo ex auro & jaspide confecto, hujus annuli alia pars est fulva, alia pellicuda, & sic de cæteris. Verum quia tales divisiones ut plurimum reducuntur ad divisionem subiecti in accidentia, idè cum communiore *Dialecticorum* sententia teneo *Divisionem totius per accidens tripliciter* partiri posse, scilicet cum, aut *subiectum dividitur in accidentia*, aut *accidens in subiecta*, aut *accidens in accidentia*. Tunc est *divisio subiecti in accidentia* cum membra dividenda accidunt partibus subiectis divisi, ut si dicas, *Animalium aliud gannire potest, aliud non potest gannire, item aliud est rectum, aliud pronum; aliud aptum est ad risum, aliud ad latratum, aliud ad*

VII.
Divisio benè dividitur in universalem Essentialem Physicam, Metaphysicam & integrelem.

XIII.
Divisio totius per accidens est etiam multiplex.

hinnitum, hæc namq; omnia membra dividenda accidunt partibus subjectis animalis, ut potè animalibus diversis. Tunc autem divisio est *Accidentis in subjecta* cum membris dividendis accidunt partes subjectæ divisi, ut si dicas: *Eorum quæ moventur quedam sunt cæli, quedam mixta, item bonorum alia sunt in anima, alia in corpore, alia in bonis externis: Colorum aliu est in Cygno, aliu in Corvo, aliu in aliu*, hic econtrario vides membra dividenda esse res quibus accidunt partes subjecti divisi nam aliquod moveri accidit cælis, aliud elementis, aliud mixtis. Tunc deniq; est *divisio accidentis in accidentia*, cum membra dividenda accidunt partibus subjectis ejus rei cui accidit divisum, ut si dicas, *alborum quedam sunt dura, quedam mollia, quedam liquida*, membra enim dividenda hujus divisi accidunt diversis corporibus, ut marmor, adipi, lacti, quæ sunt partes subjectæ corporis cui accidit ut sit album. Notandum tamen ut hæc sint bonæ divisiones, quod membra dividenda non debeant esse per se partes divisi, nam si fuerint per se partes divisi, seu de essentia, tunc non erit divisio per accidens, sed totius universalis, seu potentialis, ut si quis diceret, *Coloratorum aliud est album, aliud nigrum*, esset enim idem ac si diceret, *Color alter est albedo, alter nigredo, &c.* debent ergo semper divisa accidere membris dividendis, ut sit legitima divisio.

IX.
Membra dividenda minus debent continere quam divisum.

Conditiones & Regulæ Ad bonam

divisionem potissimum recensentur quatuor, quarum prima est ex Aristotele 2. Post. 5. *Ut singula membra dividenda minus contineant quam totum divisum*, omnia verò simul sumpta ut totum adæquent, hinc non bene daret quis divisionem, si quando diceret, *Animal aliud est sensiens, aliud rationale*, quia *sensiens* æq; latè patet ac *animal*; nec ille qui diceret. *Animalium aliud est bipes, aliud quadrupes, aliud plures habens pedes*; item *aliud est bestia, aliud homo, aliud angelus*, prior divisio quidem mala est ideò, eò quod divisum magis latè pateat quam membra dividenda simul accepta; posterior verò ideò, quia membra dividenda simul accepta latius patent quam divisum. Ratio quidem hujus Regulæ quo ad primam partem est, Quia omne totum est majus sua parte; quoad partem posteriorem verò, Quia in toto synthegetomaticè sumpto ut à divisione attingitur non est aliud quam omnes suæ partes simul. Sed in contra

X.

Arguitur Hæc est bona Metaphysica

ut si dicas, *hominis alia pars Metaphysica est animal alia rationale*, sed in hac divisione ly Animal magis latè patet quam homo ut est clarum, ergò ad bonam divisionem necessarium non est ut singula membra dividenda minus latè pateant quam divisum. R. concedendo ma. & dist. mi. Animal excedit & magis latè patet quam homo in ratione totius universalis & potentialis concedo mi. in quantum animal habet rationem partis Metaphysicæ nego mi. In hac ratione igitur exceditur animal ab homine, unde Regula in isto sensu quoq; est intelligenda.

Instatur Hæc est bona divisio, *Alborum quedam sunt dura, quedam mollia, & quedam liquida*, sed in hac divisione nullum membrum est aliquod totum universale respectu albi &

tamen omnia simul sumpta excedunt & magis latè patent quam divisum, ergò distinctio nulla, probatur mi. quia illa membra dividenda prædicantur etiã de rebus nigris, ut de ebeneo, pice & atramento, nam certum est ebenum durum esse, picem mollem, & atramentum liquidum, ergò. R. I. quoad I. p. negando mi. Quia durum verbi gratiã æq; bene prædicatur de albo ac eontra, nam bona est divisio, si dicas, durum aliud est nigrum, aliud album, unde bene subsistit adhuc data distinctio, sed R. secundò distinguendo alteram partem mi. si omnia illa membra sumantur collectivè sine respectu & ordine ad album concedo mi. si sumantur cum ordine & respectu ad album nego mi. Ita; licet durum, molle, & liquens magis latè pateat quam album si nihil aliud sub his nominibus intelligas, tamen si in uno quoq; subaudias album, tunc omnia simul albo adæquabuntur, nam æq; latè patet album per se, ac totum hoc album durum, album molle, album liquens.

Urgetur secundum Dialecticorum vulgatum & receptissimum, Membra dividenda debent dici ad convertentiam cum divisio, ita scilicet ut de quo dicitur divisum dicantur membra dividenda, sed ista allegata non possunt dici ad convertentiam ergò, patet ma. Nam bene convertitur cum homine, alia pars est animal, & alia rationale, ita de quo unum dicitur, dicatur & aliud, verbi gratiã quia de Socrate dicitur quod sit homo, etiam de ipso dicitur quod ejus alia pars sit animal, alia rationale, & iterum quia homo dividitur physicè in corpus & in animam, etiã bene dicitur de Socrate quod ejus alia sit pars corpus, alia anima, ac dicitur quod sit homo, probatur etiam mi. Quia si posset dici, aut diceretur quod sicut dividitur album in durum, molle, liquens, quod durum, molle, liquens sit album, & tunc, redit argumentum scilicet, quod sic latius pateant membra dividenda, propositionemq; faceret falsam, quia non quod durum molle & liquens est, album est, aut diceretur ad convertentiam, ita ut sub quolibet contineatur album ut vult solutio, & hoc non potest fieri, quia sic efficeretur propositio identica, quia idem est ac dicere album durum, album molle, album liquens, est album durum, album molle, & album liquens, ergò solutio data non subsistit. R. dist. ma. debent dici ad convertentiam copulativè vel divisim, concedo ma. copulativè semper nego ma. Ita; in divisione integrali Essentiali Physica & Metaphysica quidem dicuntur copulativè ut demonstrant divisiones adhibitæ pro probanda majori principali, veruntamen in divisione totius universalis, seu potentialis tantum dicuntur membra dividenda ad convertentiam divisim, unde licet bene dicatur de Socrate quod sit Animal, & licet animalis membra dividenda sint aliud homo, aliud bestia, non tantum hoc divisum homo vel bestia dicitur de Socrate, quare huic divisioni particulare est, ut in singulis membris dividendis aut contineatur, aut subaudiatur divisum.

Regula & Conditiõ 2. Ut in quantum fieri potest divisio fiat in proxima & immediata membra, contra quam regulam peccant qui corpus Animatum dividunt in hominem, bestiam arborem fruticem, & herbam, transilendo duo immediata genera, Animal & plantam, quare prius ani-

XI.
Debet fieri in proxima & immediata membra.

animatum corpus dividendum est in animal & plantam quae immediatè subjiciuntur ipsi corpori animato, deinde verò distribuendum animal in hominem & bestiam, & planta in arborem, fruticem, & herbam.

III. Regula Tertia est, ut non nominetur in divisione una tantum pars totius & altera, vel alia exprimatur negatione; Nec tam multae recenscantur ut longior quam par sit oratio, quia si alteram partem tantum negatione expresseris, non sufficienter assignabis partes ejus quod dividitur, quia negatio alterius partis non solum non est differentia, sed nullo etiam alio modo propriè pars, sive componens totum, sive subjecta toti; Aliquando tamen per negationem membrum dividens exprimerè poteris, maxime ut tam necessariam facias divisionem, ut nemo negare possit, secundò quando altera vel reliquae partes carent nominibus positivis, tunc ad negativam confugere licet, ut divido substantiam in corpoream & incorpoream, animal in rationale & irrationale, quia ignorantur verè differentiae quae angelum & brutum animal constituunt, peccare tamen contra hanc regulam, si diceres, Magnitudo alia est linea, alia non linea, & contra posteriorem regulam partem, si nimis multa membra enumerares dicendo: Animalium aliud est homo, aliud equus, aliud canis, aliud simia, aliud hoc, aliud illud, recensendo singulas species, quia talem divisionem nec tu absolveres nec alius comprehenderet, posset tamen dicere: aliud est animalium homo, aliud elephas, aliud simia, & sic de ceteris, vel etiam & alia remotiora sunt.

XIII. Quarta Regula est, ut membra divisionis inter se opponantur, per oppositionem autem hic intelligo eam repugnantiam quae de eadem re simul affirmari non possit, quare aliquis secundum Aristotelis exemplum malè divideret animalia in natantia & alba, & iterum alia esse urbana, alia sylvestria, eò quòd eadem & natantia & alba esse possint, nec non eadem sylvestria & urbana.

XIV. Quaeres. Quae verborum formulæ divisiones sunt exprimendae? R. communiter quidem non servari determinatas aliquas formulas, attamen naturis convenientissimum est, ut in divisionis quid nominis, Physicæ, Metaphysicæ & integralis, ad initium ponatur nomen divisi in genitivo casu, & deinde ante nomen cuiusque membri dividendis, interferatur hæc, vel aliæ verba, Altera vel alia pars, aut similia, ut si dicas, hujus vocis Galli alia significatio est quæ significat hominem, alia quæ avem, temporis alia pars est transacta, alia ventura, hominis una pars est corpus, altera animus. Divisiones verò totius potentialis in partes subjectas, quamvis eodem modo confici possunt, attamen ex communi consuetudine Philosophorum dividendum, ad initium ponendum est divisum in genitivo casu pluralis numeri, deinde addenda sunt membra dividenda, ut si dicas, substantiarum alia est corporata, alia incorporata, animalium alia in terra degunt, alia in aquis, Ratio, quia in prioribus divisionibus totum est aliquod actuale unum omnes suas continens partes, in posteriori verò cum casu actu non habeat unde

componatur, necessariò est universale, adeoque etiam in plurali numero exprimendum.

QUÆSTIO IV.

De Argumentatione in Communi.

Certum est Argumentationem potissimum esse instrumentum sciendi, ut visum est in antecedentibus, quoniam illa sola habet vim illativam quæ unum ex alio per consequentiam deducit, ut proinde per eam res maxime reddatur nota, quare congruentè de ea in hac quaestione tractatur, verum tamen non attingam ejus perfectissimam speciem, de qua quoniam illa fufiorem exigit tractationem, sequenti disputatione acturus sum, unde hic de argumentatione in communi tantum agam, quaerendo tria solita scilicet, quid & quotuplex sit, quæque conditiones & regulæ ad bonam argumentationem requirantur, quare ad primum progrediendo.

DICO I. Sumendo argumentationem in magis propria acceptione, bene describitur quòd sit oratio in qua ex argumento explicato, altera pars quaestioni concluditur. Ita Fonseca & Conimb. Videturque esse mens Aristotelis pluribus in locis ubi argumentationem vocat quandoque demonstrationem, latè sumpto demonstrationis vocabulo aliquando *ἔστις*, hoc est fides, seu probatio, nunc *λόγος*, id est, ratio appellat. Probatur declarando singulas partes: nam *ly Oratio* habet locum generis in quo cum aliis instrumentis sciendi convenit, nam tam definitionem quam divisionem instrumentum esse dixi sciendi, & orationem; Reliquæ verò particulae locum differentiae habent, quas tamen explicare non est congruo minus, dicitur ergò in qua argumento explicato, id est, in qua proposito & ordinato medio ad aliquid inferendum, vel probandum assumitur ratio conveniens; per *ly Quaestio* altera pars, &c. intelligo omnem dubietatem, & ambiguitatem sententiae quæ de aliqua re, resolvitur. Probatur secundo Conclusio refutando sententiam Adversariorum & maxime Mastrii. Si ista argumentationis definitio bona non esset, ex eo id contingeret quia daretur aliqua argumentatio quæ in se non habeat mediū explicatum, sed ista ratio nihil convincit ergò: probatur mi. ideo convinceret ista ratio, quia omnis consequentia est argumentatio, sed hoc est falsum, ergò: ma. est Adversariorum, probatur mi. ideo secundum adversarios omnis consequentia est argumentatio, quia tam argumentatio quam consequentia in Syllogismo resolvitur & reduci possunt, sed hæc ratio nulla est, ergò prob. mi. Propositiones affirmativæ fieri possunt negativæ, & hypotheticæ simplices, & tamen exinde nullus nec Mastrius negat quin sint essentialitèr distinctæ, ergò licet argumentatio & quælibet consequentia fieri possit, Syllogismus, aut etiam virtualitèr sit Syllogismus, sequitur quod quælibet consequentia sit argumentatio, ergò bene definitur argumentatio definitione data, maxime si debite animadvertatur quòd dixerim bene definiri si magis propriè sumatur, quare

Probatur Conclusio 3. Essentialitèr distinguitur argumentatio propriè loquendo à pro-

I.
Argumentatio est potissimum instrumentum sciendi.

II.
describitur argumentatio.

III.

à propositionibus hypotheticis, sed propositiones hypotheticæ sunt veræ consequentiæ, ergo argumentatio propria & in magis stricta acceptione etiam distinguitur à consequentiâ, consequenter argumentatio & consequentiâ idem non sunt, & si non sunt idem, aliâ & aliâ definitione definiiri debebunt, adeoq; argumentationis in magis propria acceptione bona erit definitio. Quare

IV.
describitur
argumentatio
sumpta in
laxiori acce-
ptione.

Dico 2. Sumendo Argumentationem in laxiori acceptione, prout comprehendit omnem consequentiâ, desinitur bene quod sit Oratio in qua unum ex alio inferatur. Hæc est communis licet sic non proponatur ab aliis sicuti & prior. Patet de se & ex priori ad huc magis confirmatur. Ex qua Colliges Ad quamlibet argumentationem tria requiri, nempe unam propositionem ex qua aliud inferatur, & alteram quæ ex illa alia deducitur, & notam seu signum illationis expressum per particulam Ergo, vel igitur, aut alicujus similis, quæ denotet illatam propositionem esse connexam ad eam quæ inferatur, Adverte autem quod propositio illa quæ ex alia inferatur, seu illata dupliciter considerari possit, vel secundum se & sine respectu ad notam illationis, vel cum illa nota illationis, si priori modo consideretur consequens appellatur, si posteriori dicitur consequentiâ. Rem declaro in exemplo, si duas has propositiones proferres dicendo: Petrus est homo, Petrus est risibilis, nulla esset argumentatio, licet ideo Petrus risibilis sit quia homo est, sed si addis, Petrus est homo ergo est risibilis, in hac itaq; argumentatione si propositio ultima consideretur sine particula Ergo dicitur consequens, si verò cū illa particula Ergo spectetur, dicitur consequentiâ, unde licet aliquando consequens sit ambiguum non potest tamen à respondente negari, dicendo nego consequens, sed debet distinguere dicendo distingo consequens, consequentiâ verò nunquam distinguitur, sed si in vitiosa argumentatione consequentiâ malè inferatur, ex eò quod nullo modo sit bona connexio, tunc negatur consequentiâ, Ex quo patet maximum inter eas esse discrimen, & ulterius adhuc declaratur per hoc, quod consequens dividatur in verum vel falsum, ita quod de eo dici possit, est consequens verum, est falsum consequens, non verò sic dividitur consequentiâ, sed hæc e contra in bonam & malam, ita quod de ea dicatur verè est mala consequentiâ, est bona consequentiâ, non verò est falsa vel est vera consequentiâ, Ratio est, quia consequentiâ non est propositio ad quam solum spectat verum & falsum ex eo quod affirmet vel neget, sed est connexio illativa propositionis ad quam pertinet debita dispositio & conveniens ordinatio, conveniens autem & inconveniens non faciunt verum & falsum, sed bonum & malum, unde consequentiâ mala est quando mala est connexio, bona verò e contra quando bona est connexio.

Discrimen
inter conse-
quens & con-
sequentiâ

V.
Propositiones
ex quibus in-
feratur conse-
quentiâ par-
ticularibus
nominibus
vocantur.

Adverte secundò Non modo propositio illatam proprium sortitam esse nomen, sed etiam eam ex qua ipsa inferatur, unde si una tantum præmittitur tunc illa vocatur antecedens, si verò ut contingit in omnibus syllogismis præmittuntur duæ ad aliquam inferendam,

tunc prima propositio vocatur major, secunda minor, & tertia tandem cum nota illationis consequentiâ; sine nota consequens, Priores autem duæ quæ assumuntur uno vocabulo, simul si sumantur, dicuntur & vocantur Præmissæ, ab aliquibus autem appellantur sumptiones, quia etiam majorem & minorem propositionem aliter intulunt, nam majorem vocant simpliciter propositionem, minorem verò assumptionem, & ultimam deductionem, vel complexionem, priores tamen compellationes magis sunt in usu.

Progredior Ad Examinandam

2. p. Scilicet quod duplex sit argumentatio, ubi primò generaliores divisiones adhibebo, & postmodum ad traditas ab Aristotele species descendam. Itaq; Generaliter primò dividitur argumentatio in bonam & malam, loquendo de argumentatione quacunq; etiam latissimè sumpta; bona est quando unum ex alio secundum debitam dispositionem & ordinationem deducitur, sicut deduci deberet, ut si dicas Petrus est homo, ergo est animal. Vitiosa seu mala est, quando secus contingit, ut si dicas, Petrus est homo, ergo Petrus est Philosophus, id enim non sequitur, quia Petrus posset esse homo & mechanicus non verò Philosophus, Notandum tamen, licet ex dictis sufficienter patere possit, ad bonam argumentationem non requiri veritatem antecedentis & consequentis, sed solum bonitatem illationis, quare bona est argumentatio licet antecedens & consequens sit falsum dummodò sit legitima illatio, e contra verò vitiosa est, licet antecedens & consequens verum sit, si illatio non est legitime disposita & facta.

Argumentatio bona Alia est Materialis, alia formalis; Formalis est quæ vi formæ concludit, id est in qua retenta eadem forma & modo ita concluditur ut in quacunq; materia etiam impossibili fiat argumentatio aptè & congruè conclusio deducitur, verbi gratiâ si dicas: Omnis homo est Animal, omne visibile est homo, ergo omne visibile est animal. Omnis virtus est laudanda, justitia est virtus ergo justitia est laudanda, hæc enim dispositio & ordinatio cuicunq; materiæ applicata infert conclusionem, etiam si fiat in materia impossibili, verbi gratiâ si dicas: Omne animal est lapis, omnis homo est animal, ergo omnis homo est lapis. Tunc verò dicitur servari eadem forma, quando primò servatur eadem dispositio & ordo verborum in quibus est vis illationis, quare si ordo iste verborum mutetur statim censetur etiam forma esse mutata, ut patet in his duabus consequentiis, Omnis virtus est qualitas, omnis justitia est virtus, ergo omnis justitia est qualitas; Et ista, Omnis laurus est substantia, omnis equus est substantia, ergo omnis equus est laurus, nam quia in prima argumentatione subiectum primæ propositionis seu majoris sit prædicatum secundæ seu minoris, e contra verò sit in argumentatione secundâ ut consideranti eam patet ideo jam dicitur esse muta forma; Secundò requiritur ut servetur eadem acceptio vocabulorum, eademq; suppositio & modus, unde in his duabus argumentationibus; homo deambulat, ergo aliquis homo deambulat, homo est species, ergo aliquis homo est species non servatur & retinetur eadem forma, quia ly homo in antecede-

VII.
Argumentatio bona
alia est ma-
terialis alia
formalis.

VII.
Argumentatio bona
alia est ma-
terialis alia
formalis.

dente prioris argumentationis accipitur pro singulis hominibus disjunctivè, in antecedente verò posterioris accipitur ly homo pro homine in communi ut præscindit ab omnibus inferioribus. Tertiò requiritur ut fervetur eadem essentialis qualitas propositionum principalium, unde istæ argumentationes non sunt ejusdem formæ, *Homo est animal, ergò est sensus particeps, homo non est animal, ergò est sensus particeps*, nam primum antecedens est affirmativum, secundum verò negativum, Dixi principalium, quia si mutetur qualitas quarundam propositionum minus principalium non statim censetur mutari forma, maxime si eæ minus principales includantur in subiecto, aut prædicato principalium, unde fit ut istæ duæ argumentationes sint adhuc ejusdem formæ, licet in posteriori sit aliqua propositio negativa inserta; verbi gratiã *Omnis homo qui est justus est prudens, ergò hic homo est prudens; Omnis homo qui non est probus est imprudens, ergò hic homo est imprudens*. Ultimò deniq; requiritur ut fervetur eadem quantitas enuntiationum seu propositionum, unde fit ut istæ duæ argumentationes sint diversæ formæ, *Omne animal est sensus particeps, ergò homo est sensus particeps, quoddam animal est ratio expertus, ergò homo est ratio expertus*.

Argumentatio Materialis est

quæ unum ex alio infert ex eo quòd res ita sibi sint connexæ ut unam altera sequatur taliter, ut si adhiberes aliam materiam falsè & malè positis concludere, licet eandem adhiberes argumentationis formam & dispositionem verbi gratiã *Omnis homo est animal risibile, ergò omne animal risibile est homo*, quia si hanc dispositionem & argumentationis formam applices, materiæ alicui alteri ubi res non ita necessariò sunt connexæ, malè concludes, verbi gratiã si dicas: *Petrus est homo, ergò est doctus*, non sequitur quia doctum esse non necessariò connectitur cum homine, sicut connectitur animal risibile cum homine, quare talis est hæc argumentationis forma ut vilius nihil concludatur. Quare aliqui existimant solum Syllogismum esse argumentationem formalem, verumtamen non videtur tantum rigorem esse necessarium, nam ex universalis inferre particularem in quacunq; materia concludit ratione subordinationis particularis propositionis ad universalem.

Argumentatio formalis Subdi-

viditur in Syllogisticam & non Syllogisticam, de Syllogistica agam disputatione sequenti; Non Syllogistica est, in qua ex una propositione præmissa aut pluribus per modum unius infertur alia, prout contingit in *Sorite* & *Inductione*, in quibus licet plures præmittantur propositiones, in modo tamen & figura non disponuntur per modum majoris & minoris prout in quolibet Syllogismo disponi necesse est.

Argumentatio Non Syllogistica

de qua potissimum procedit quæstio Ab Aristotele 2. Prio. 23. & 1. post. 1. dividitur in sequentes species scilicet in *Instantiam Inductionem, Enthymema, & Exemplum*, licet aliquando etiam de Syllogismo & inductione tantum *F. Ammadi Hermann Logica.*

mentionem faciat; Summulistæ tamen Juniores, licet nonnulli contradicant, præmissis quatuor speciebus duas adhuc addunt nempe *Dilemma* & *Soriten* quam Cicero *acervalem*; alii à primo ad ultimum, alii *coacervationem* & *aconglobatis* vocant, de quibus sigillatim secundum ordinem Itaq;.

Enthymema argumentationis non

Syllogistica præcipua & usitatissima species, ut ab Aristotele vocatur Syllogismus imperfectus, non quidem ea significatione quæ omnes per se non evidentes & noti, imperfecti dicuntur, sed quia in eo semper una ex præmissis intermittitur, ac proinde eam argumentationem Boëtius lib. 2. de differ. Top. eam describat, quòd sit *Oratio in qua non omnibus antea propositionibus constitutis infertur festinata conclusio*. Alii secuti Quintilianum Interpretem, vocant hoc genus *commentum* & *commentationem*, alii aliter, in se autem est *Argumentatio* in qua una tantum præmissa propositione quæ antecedens dicitur, infertur alia, ut si dicam *Omnis homo est rationalis, ergò omnis homo est risibilis*.

XI.
Enthymema explicatur.

Inductio Cujus potissimum auctor est

Socrates teste Aristotele 1. Met. 6. & 13. Met. 4. Est argumentatio in qua à singularibus sufficienter enumeratis vel partibus, ad universale, vel totum fit progressio, ut si dicas *Petrus est risibilis, Paulus est risibilis, Joannes est risibilis, & sic de cæteris, ergò omnis homo est risibilis*. Nec *Cæsus in auro, nec Achilles in viribus, nec Demosthenes in eloquentia, nec Alexander in potentia sollicitatem invenit, ergò nullus in rebus caducus & transitorius sollicitatem veram inveniet*; Dixi autem notantèr esse argumentationem in qua à singularibus, vel partibus &c. Quia non ex singularibus ad universalis tantum progrediendo fit Inductio, sed etiam à partibus sufficienter enumeratis ad totum, ut si dicas, *Caput languet, pedes languent, manus languent & sic de cæteris membris, ergò totum corpus languet*; Notandum tamen quòd, licet dixerim in definitione à singularibus sufficienter enumeratis, non debere omnia omninò singularia recenseri maxime si multa nimis essent quæ potius confusionem quam claritatem parerent, sed enumeratis singularibus sufficientibus reliqua implicite per hanc vel similem formulam & sic de cæteris, & sic in reliquis res se habet, aut similibus implicite exprimi posse, quam particulam si Contra pars negaret, tunc in eadem faciendâ est instantia quæ si infirma fuerit, firma erit inductio.

XII.
Inductionis auctor est Socrates.

Exemplum. Est argumentatio in qua

ex uno, aut etiam paucis similibus aliquid singulare infertur, ob rationis paritatem, verbi gratiã *Christus peperit Petro, latroni, & Magdalena penitentiam agentibus, ergò & mihi parceret*. Hoc genus argumentationis duplex est; primum, quando ex re aliqua verè facta, aut gesta aliquid simile deducitur & innititur potissimum historice veritati, ut si dicas: *Florentini dissidentes inter se Reipublica administrationem perdidere, sicut & Senenses ac Pisani, ergò si Veneti, aut Januenses inter se dissidentes fuerint pariter perdent*. Secundum est quòd

XIII
Exemplum quid sit &

VIII.

IX.

X.

quòd quidem historiæ authoritati non innititur, sed rei factæ, aut quasi gestæ similitudini, quòd iterum subdividitur in *Parabolam*, seu *collationem* & *Apologum*; Exemplum primi generis fit hoc, *Non sibi consulerent veltiores qui gubernatores sorte diligerent, ergò non sibi consulat Respublica quæ sorte crearet magistratu.* Exemplum secundi generis fit illud quòd ipse Aristoteles 2. Rhet. ad The. 20. *Equus olim pascua solus obtinebat, invasit eam possessionem cervus ut pasceret depopulareturq;, incensus dolore equus cogitabat incommodum suum ulcisci, adit hominem ut consulat, eum implorat secum aliquam rationem inerat injuriæ vindicandæ. At homo inveni, inquit, illum, Patere addi frænum in os tibi & ego hasta desumpta dorsum inscendam, ita incurremus & conficiemus improbisimum animal, approbavit consilium equus, in frænatus est, equitem recepit in sedem; ita loco supplicis de cervo sumendi, abactus ipse est in servitutem, Ergò Imerci, vereor, ne dum conamini injurias vestras ulcisci, idem vobis eveniat, ac frænum quidem jam injectis vobis creato Imperatore Phalaride, quod si custodes salutis adhibendos censeris, ac dorso recipitis, non video cur hoc non sit servire Phalaridi.* Quamvis hæ divisiones exempli vulgò circumferantur solùm tamen illud quòd innititur authoritati historiæ dicendum est exemplum, quia in eo & præteritum aliquod recensetur & à particulari ad aliquid particulare inferendum fit progressio, in cæteris verò & maxime in parabolis sæpè universalis ex universalibus concluduntur.

XIV.
Explicatur
Instantia.

Instantia. Est argumentatio Exempli fat similis in qua per adductionem alicujus propositionis probatur contrarium propositionis ab Adversario adductæ, ut si quis diceret *omnes homines esse salvos*, talis statim convinci posset per instantiam hoc modo, *Judas fuit homo & tamen non est salvatus, ergò falsum est omnes homines salvos esse;* Solet hoc genus potissimum adhiberi ad infringenda asserta universalis, & qui tali modo argumentandi utitur, necesse habet probare instantiam.

XV.
Dilemma
elucidatur.

Dilemma quæ etiam dicitur argumentatio bicornis, est talis argumentatio quæ duas propositiones habet inter se ita dispositas, ut respondens necessariò cogatur aliquid contra se admittere, vel negare, ut si quis narraret se fuisse tota hora in foro in qua hora supponatur quòd fuerit histrio ibi, quem alter dicat se non vidisse, talem narrantem hoc modo quis impugnare potest; *Vel fuisti per totam horam in foro, vel non fuisti; si fuisti ergò mentiris dicendo te histriorem non vidisse, si non fuisti, ergò mentiris es dicendo te per horam in foro permansisse.* Itaq; quicumq; talis narrans responderit negando vel concedendo vincitur mendacii.

XVI.
Quid sit Sorites?

Sorites Est argumentatio in qua multe propositiones coacervantur ea arte, ut prædicatum primæ propositionis fiat subjectum secundæ, prædicatum secundæ fiat subjectum tertiæ, & sic deinceps donec ultimum prædicatum dicatur de subjecto primo, ut si dicas *Omnis homo est animal, omne animal est vivens, omne vivens est corpus, omne corpus est substantia, ergò omnis homo est substantia;* Quòd genus argumentationis pluribus compellatur nominibus ut supra te-

tigi, quòd verò à Cicerone & Academicis vocetur hoc genus argumentationis *vitiosum & captiosum*, non ita intelligendum est quasi non rectè concludat, sed quia in tali coacervatione propositionum facilè veris falsæ admisceri possunt, quæ temporis brevitate non ita facilè penetrari possunt, quo fit ut sæpè securus & nimium fidens responso capiatur, sic Stoici concludebant quòd quavis ratione bonum est esse honestum: *Quòd bonum est, est optabile, quòd optabile est expetendum, quòd est expetendum dignitatem habet, quòd dignitatem habet est laudabile, quòd est laudabile est honestum, ergò bonum est honestum.*

Difficultas tamen Inter Autores est, an Prædictæ argumentationes sint species argumentationis propriæ, tam inter se, quam à Syllogismo distinctæ? Complutenfes quos sequitur Joannes de S. Thoma putant duas tantum esse species argumentationis Syllogismum scilicet & Inductionem, Mastris verò existimat nec Inductionem quidem à Syllogismo distinctam speciem esse, quia tam Enthymema quàm exemplum & inductio, ad Syllogismum reducuntur tanquam argumentationes imperfectæ ad perfectam. Attamen Contra utramq; sententiam

Dico 3. *Tam Enthymema quàm Inductio sicut & Dilemma ac Sorites sunt argumentationes tam inter se quàm à Syllogismo specie distinctæ.* Hanc quidem ab aliis sic propositam non reperio, videtur tamen fuisse opinio Tartarici & Massii &c.

Probatur Conclusio & primò quidem quòd Syllogismus distinguatur essentialiter ab aliis argumentationibus. Quæcunque habent essentialitèr diversam formam & inferendi modum distinguuntur essentialitèr, sed Syllogismus habet essentialitèr diversam formam & inferendi modum, ergò distinguitur essentialitèr: prob. mi. Syllogismus necessariò constet tribus propositionibus, quarum primæ, quæ præmissæ dicuntur, ita uni medio earum extremitates uniantur, ratione cujus in conclusione illæ inferuntur unitæ inter se, sed hoc in aliis argumentationibus non requiritur ut consideranti patet, ergò distinguuntur essentialitèr à Syllogismo, Probatur Nulla ratio est dicendi eas non differre essentialitèr à Syllogismo quàm quòd enthymema & inductio &c. virtualiter & implicitè contineant tertiam propositionem, quæ virtualis continentia non infert differentiam essentialitèr, sed hæc ratio non convincit ergò, probatur mi: si hæc ratio fuaderet quòd Inductio enthymema &c. eò quòd continent virtualiter tertiam propositionem essent à Syllogismo non distinctæ argumentationes, sequeretur nullum dari Syllogismum, aut Syllogismum debere constare quatuor propositionibus, sed hoc nemo dicit, ergò, probatur sequela, Quia non minus quàm in hoc enthymemate: *Homo est Animal, ergò est vivens, virtualiter continetur hæc propositio tertia: Omne animal est vivens ut volunt Adversarii, ita in hoc Syllogismo*

XVII.

XVIII.

XIX.

XX.

Omnis homo est vivens, Petrus est homo ergo Petrus est vivens continetur & praesupponitur ista. Omnis homo est animal, a qua dependet veritas majoris, ergo si virtualis contentia non facit essentialiter differre, aut nullus dabitur Syllogismus, aut quatuor propositiones habere debet. Confirmatur Conclusio, Quae non essentialiter inter se differunt possunt de se invicem praedicari, ita de quo unum dicitur dicatur & aliud, ergo si Syllogismus non differt essentialiter ab Enthymemate, sicut secundum adversarios enthymema dicitur virtualis Syllogismus, ita Syllogismus debet dici virtualis enthymema, quod in convenientissimè asseritur, quia nihil dicitur tale virtualiter quod illud explicitè habet ratione cuius virtualiter dici deberet.

Probatur Conclusio etiam

quod inter se essentialiter differant, Quia omnes illae argumentationes enumeratae habent essentialiter diversam formam & modum procedendi, ergo ipsae inter se essentialiter differunt, probatur aut. Quia forma & modus procedendi variatur, ut vidimus supra, vel ex mutatione terminorum, vel ex ordine verborum, aut varietate, quantitate, vel qualitate propositionum, sed in enumeratis ista sunt & mutantur, ergo, probatur min. nam Enthymema essentialiter aliud non requirit quam quod in eo sint duae propositiones quarum una ex altera inferatur, non curando an universales sint an particulares, Inductio verò Essentialiter petit, ut ab inferioribus & singularibus ad universale fiat progressus, Exemplum verò non ab universali particulare, aut ex particularibus universale deducit, sed ex una similitudine aut re simili vel pauculis aliquid singulare infert, Dilemma pariter & Sorites certam requirunt propositionum dispositionem, quae non tantum inter se diversa est sed etiam ab aliis differt.

Restat nunc ut Examinentur

Regulae bonae argumentationis in communi, quarum plures ab Authoribus adferri solent, sequentes tamen puto esse praecipuas Itaq;

Prima est quae ex Aristotele 2. prio. 2.

& 1. post. 6. colligitur quod Ex vero antecedente non nisi verum consequens, Verum autem consequens, tum ex falso, tum ex vero colligatur; Ratio est, quia si quis ex vero falsum colligeret jam non esset apta consequentia, quod autem verum ex falso colligi possit & ex vero probant haec exempla: Omnis virtus est laudanda, temperantia est virtus, ergo laudanda: Omnis virtus est laudanda, temperantia est virtus, ergo temperantia est laudanda: Ambae namque formales consequentiae sunt, sed prima colligit verum ex vero, secunda ex falso verum.

Regula 2. Est Ex falso, & falsum & ve-

rum falsum autem non nisi ex falso concluditur, hanc tradit Aristoteles 8. top. 4. & 5. Prior pars huius regulae hisce duobus exemplis probatur, Omne animal est candidum, sed corvum est animal, ergo corvum est candidum: Omne animal est nigrum, corvum est animal, ergo corvum est nigrum: ubi utraq; conclusio deducitur ex falso antecedente, prior tamen falsum consequens posterior verum. Po-

F. Amandi Hermann Logica.

terior verò pars regulae exinde probatur quia alioquin in bona argumentatione daretur antecedens verum, & consequens falsum.

Regula 3. Ex necessario non nisi necessa-

rium, necessarium autem ex quolibet, id est & ex necessario, & ex contingenti, & ex impossibili colligitur, Prior pars huius regulae sic probatur, quia necessarium est semper verum, impossibile semper est falsum, contingens verò potest esse falsum, si ergo ex necessario posset colligi contingens, aut impossibile, jam contra primam regulam daretur antecedens verum, & consequens falsum. Posterior verò pars hisce exemplis declaratur, Omne animal per se subsistit, homo est animal, ergo per se subsistit, Omnis Philosophus movetur loco, sed deambulans est Philosophus, ergo deambulans movetur loco: Omnis lapis per se subsistit, sed homo est lapis, ergo homo per se subsistit, Omnes haec consequentiae colligunt necessariam conclusionem sed prima ex necessario antecedente, secunda ex contingenti, & tertia ex impossibili.

Regula 4. Est Ex contingenti nunquam

colligitur impossibile, sed vel necessarium, vel contingens, contingens autem nunquam ex necessario, sed vel ex contingenti, vel ex impossibili colligitur. Ita Aristoteles 1. Prio. 1 2. & 8. phy. 5. Quod igitur ex contingenti nunquam colligatur impossibile inde patet, quia contingens potest esse verum, impossibile autem semper est falsum, si quis igitur ex contingenti impossibile colligeret sanè ex antecedente vero deduceret falsum, quod nunquam est admittendum fieri posse. Quod verò ex contingenti colligatur necessarium probant exempla superius adducta. Quod autem ex contingenti deducatur bene contingens & ratio rei & hoc exemplum deducit, Omnis Grammaticus est Dialecticus, sed homo est grammaticus, ergo homo est dialecticus & sic de ceteris.

Regula 5. Est Ex impossibili sequitur quod-

libet, id est tam necessarium quam contingens & impossibile, Impossibile autem non nisi ex impossibili colligitur, patet primum, patet & postremum, quia si impossibile ex alio quam impossibili sequeretur, daretur bona argumentatio in qua antecedens verum esset & consequens falsum, nam necessarium semper est verum, contingens potest esse, impossibile autem semper est falsum.

Regula 6. Est. Quidquid stat cum an-

tecedente stat cum consequenti, non tamen quidquid stat cum consequenti stat cum antecedenti. Id est Quidquid verum esse potest cum antecedente potest etiam verum esse cum consequente non tamen e contra, ut si haec est bona consequentia, Hoc est homo, ergo est animal, est autem verum asserere aliquid esse hominem, esse bipes, non tamen si verè dixeris aliquid esse animal & quadrupes. Ratio prioris partis huius regulae est, quia si aliquando id quod stat cum antecedente non staret cum consequente, tunc sanè everteretur consequens non everso antecedente, quo fieret ut in bona consequentia daretur antecedens verum & consequens falsum: posterior pars manet confirmata ex exemplo adducto.

XXIV. Ex necessario necessarium.

XXV. Contingens unde inferatur.

XXVI. Ex impossibili sequitur quodlibet.

XXVII. Sexta regula explicatur, ratione antecedenti.

XX.

XXI.

XXII.

XXIII.

XXVIII.
Septima Re-
gula

Regula 7. est. Quidquid repugnat con-
sequenti repugnat antecedenti, non tamen quidquid
repugnat antecedenti repugnat consequenti. Prior
pars ex eo patet, Quia si aliquid repugnaret
consequenti quod non repugnaret antecedenti
aliquid everteret consequens quod non evertet
antecedens, sicq; in bona consequentia da-
retur antecedens verum & consequens falsum
quod fieri nequit, Ex parte hac hujus regulæ
colligitur vulgare dialecticorum dictum, in bo-
na consequentia ex opposito contradictorio
consequentis inferitur contradictorium ante-
cedentis, Ut si hæc est bona consequentia socra-
tes est lapis, ergo non est sensus particeps, licebit ita
concludere, Socrates est sensu particeps, ergo Socra-
tes non est lapis. Et sic de aliis. Posterior pars vel
ex hoc uno exemplo confirmatur, Hoc non esse
hominem repugnat antecedenti hujus consequentia,

hoc est homo, ergo est animal, & tamen non repu-
gnat consequenti (Bucephalus liquidem qui
non est homo, est animal) ergo non quidquid
repugnat antecedenti repugnat consequenti.

Regula 8. Est. Ex quocunq; sequitur an-
tecedens sequitur consequens, & quidquid sequitur ex
consequenti sequitur ex antecedenti verbi gratia si
hæc est apta consequentia est animal, ergo est sub-
stantia, & ex homine sequitur animal, ex homi-
ne utiq; sequetur & concludetur substantia, Et
in hac regula fundatur Sorites. Omnes verò
potissimum in illo primo principio, quod non
possit dari in bona consequentia antecedens verum &
consequens falsum, sed si antecedens est verum
etiam consequens, maxime si bene notetur,
quod est impossibile semper esse falsum, contin-
gens posse esse verum, & necessarium semper
esse verum.

XXIX.
Octava Re-
gula.

DISPUTATIO IV. DE SYLLOGISMO.

Quasi omnia Quæ hæcenus tractavi ut plurimum ad primam & secundam men-
tis operationem spectant, videlicet ad apprehensionem simplicem, quæ res aliqua sim-
plicitèr concipitur & apprehenditur sine affirmatione vel negatione; & iudicium quò
scilicet de re concepta & apprehensa aliquid affirmamus vel negamus, nunc accedendum
est ad ea examinanda quæ ad tertiam mentis operationem, vel discursum spectant, quo
intellectus à cognitione unius ad cognitionem alterius progreditur unum ex alio inferen-
do, & sicut alia instrumenta tradita fuere supra ad apprehendendum & iudicandum, sic
pariter (nam & in illatione deceptio fieri potest) instrumentum aliquod tradendum est
quo intellectus certò dirigatur ad unum ex alio inferendum & legitime deducendum, &
quamvis in questione precedenti aliquid de discursu & argumentatione egerim, fuere ta-
men tantum explicata illa species, quæ tam Philosophis, quam Oratoribus communes esse
possunt, quare nunc de Syllogismo veluti Dialecticorum proprio Instrumento in hac Dispu-
tatione, tum ob materiae utilitatem, tum ob dignitatem, suscipiam aliquid pertractabo. sit
igitur

QUESTIO I.

Quid & quotuplex sit Syllogismus?

I.
Syllogismus
est sermocina-
tio.

Quamvis in questione precedenti aliquid de discursu & argumentatione egerim, fuere ta-
men tantum explicata illa species, quæ tam Philosophis, quam Oratoribus communes esse
possunt, quare nunc de Syllogismo veluti Dialecticorum proprio Instrumento in hac Dispu-
tatione, tum ob materiae utilitatem, tum ob dignitatem, suscipiam aliquid pertractabo. sit
igitur

immediatum & proximum quod est argumen-
tatio, cum ut supra dixi asseruerit Syllogismum
esse argumentationis speciem, adeoq; genus
proximum esset argumentatio, unde inferitur
etiam definitionem non esse omnino strictè es-
sentialem, quare autem Aristoteles per ly Oratio
Syllogismum definire voluerit esse mihi vide-
tur, quod definerit eum comparatione ad
sciendi modos & instrumenta quæ sunt Oratio-
nes: Dicitur in qua quibusdam positis, id est in
qua quædam propositiones præmittuntur ma-
jor scilicet & minor in figura & modo debite
dispositæ, imò aliqui putant addendum esse ex
doctissimorum interpretatione Authorum pos-
sivis & concessis, attamen ultima particula simpli-
citer in definitione necessaria non est, nec talis
interpretatio admittenda si Syllogismus secun-
dum se præcisè consideretur, ad quem non re-
quiritur ut præmissæ concedantur: Additur
aliud quiddam ab his quæ posita sunt, per quam par-
ticulam intelligitur conclusio (sic etenim ap-
pellatur propositio quæ in Syllogismo post præ-
missas cum nota illationis ponitur) quæ debet
esse diversa à præmissis & ab eis necessario illa-
ta, nam præmissæ medio non carent, sed ex me-
dio & majori & minori extremitate constituun-
tur, bene tamen caret conclusio: Ponitur, ex ne-
cessitate accidit, id est quæ necessario sequitur &
necessa-

II.
definitur Syl-
logismus.

Dico I. Bene definitur Syllogismus: Quod sit
oratio, in qua quibusdam positis, aliud quippiam ab
his quæ posita sunt ex necessitate accidit, eo quod hæc
sunt. Ita Aristoteles in terminis 1. Prior. 1. & 1. Top. 1.
Probatur declarando omnes ejus particulas.
Dicitur itaq; Oratio, quod locum generis habet
& convenit cum aliis differendi modis & sciendi
instrumentis, & excluduntur omnes voces &
termini simplices: Notandum tamen Aristotelem
non definire hic Syllogismum per genus